

Asia: VN/22967/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään.

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi opintotukilain ja yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Ympäristöministeriö kiittää lausuntopyyntöä ja lausuu asiasta seuraavaa:

Esitysluonnoksessa on kysymys siitä, että opiskelijat palautetaan yleisen asumistuen piiristä opintotuen asumislisän piiriin. Asia on linjattu hallituksen vuosille 2025-2028 laatimassa julkisen talouden suunnitelmassa. Muutoksen arvioitu nettosäästö nousee vuoteen 2028 mennessä 57 miljoonaan euroon. Hallitusohjelman mukaisesti tavoitteena on samalla, että järjestelmä suosisi yhteisasumista ja olisi taloudellisesti houkutteleva. Hallitusohjelman mukaan opintotuen tavoitteena on mahdollistaa ensisijaisesti täysipäiväinen opiskelu. Lasta huoltavat opiskelijat pysyisivät kuitenkin yleisen asumistuen piirissä.

Esitysluonnoksen mukaan asumislisään olisivat oikeutettuja opiskelijat, joka asuvat vuokra- tai asumisoikeusasunnossa tai muussa asumiseen soveltuvassa majoituksessa (opintotukilain 14 §). Asumislisän määrä olisi enintään 80 prosenttia kuukausittaisista ja kuntaryhmittäin määräytyvistä enimmäisasumismenosta. Tiettyjä kiinteiden asumislisien määriä esitetään tarkistettavaksi toteutuneen kustannuskehityksen perusteella. Asumislisän euromäärät esitetään sidottavaksi kansaneläkeindeksiin, jolloin niitä tarkistettaisiin jatkossa kustannuskehityksen perusteella vuosittain sen jälkeen, kun etuuksien indeksijäädytys on lakannut. Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2025.

Opintotukilain 14 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa viitattaisiin ympäristöministeriön asetukseen asuin-, majoitus- ja työtiloista (1008/2017). Ympäristöministeriön asetus on tarkoitus antaa

uudelleen syksyn aikana, joten sen säädösnumero tulee muuttumaan. Sisällöllisesti se perustuisi pitkälti voimassa olevaan asetukseen. Uuden asetuksen on tarkoitus tulla voimaan 1.1.2025. Ympäristöministeriössä valmistellaan myös erityistä sääntelyä asuinkäyttötarkoituksen ja lyhytvuokraamisen (esim. airbnb-toiminta) rajapinnasta. Kyseisellä valmistelulla ei liene vaikutusta opintotuen asumislisän soveltamiseen, koska esitysluonnoksen mukaan asumislisää voidaan maksaa vuokra-asunnosta, asumisoikeusasunnosta tai muusta asumiseen soveltuvasta majoituksesta, mikä kattaa lähtökohtaisesti tavallisen vuokra-asunnon ja hotellimaisen majoituksen välimuodotkin.

Esitysluonnoksen mukaan uudistus lisäisi asumisen tukea saavien opiskelijoiden määrää, mutta suurella osalla opiskelijoista asumisen tuen määrä voisi pienentyä, ellei opiskelijalla ole mahdollisuutta hankkia edullisempaa asuntoa. Tukea saavien opiskelijoiden määrän lisääntyminen johtuu siitä, että opintotuen asumislisä on yksilökohtainen, toisin kuin yleinen asumistuki, joka on ruokakuntakohtainen. Yksilökohtainen, opiskeluun sidottu ja kesätöiden tai sivutöiden kannalta joustava asumislisä lienee opiskelijoiden elämäntilanteeseen usein soveltuvampi kuin yleinen asumistuki. Vaikutusarviointia olisi kuitenkin hyvä täydentää asuntojen saatavuuden näkökulmasta.

Vuonna 2022 opiskelijabarometrin (Suomen opiskelija-asunnot SOA ry) vastaajista 23 prosenttia asui opiskelija-asunnossa, 51 prosenttia muussa vuokra-asunnossa, 25 prosenttia omistus-, osaomistus- tai asumisoikeusasunnossa ja prosentti muualla. Esitysluonnoksen mukaan opiskelijaruokakuntien keskimääräinen vuokra on noussut vuoden 2016 tasosta hieman yli 50 prosenttia ja opintotuen saajat asuvat siten nykyisin lähes samanhintaisissa asunnoissa kuin muut yleisen asumistuen saajat. Tätä selittänee osaltaan se, että vapaarahoitteisten vuokra-asuntojen tarjonta lisääntyi vuodesta 2016 vuoteen 2022 yli 20 prosenttia, kun taas esimerkiksi valtion tukemien opiskelija-asuntojen määrä pysyi samana aikana ennallaan, sillä uustuotannon ohella asuntoja vapautui rajoituksista ja purettiin. Opiskelija-asuntojen osuus opiskelijoiden asuinkohteina on siis vähentynyt, kuten todetaan myös lausuntokierroksen aikana julkaistussa VATT:n tutkimuksessa vuoden 2017 asumistuki uudistuksen vaikutuksista opiskelijoiden asumiseen ja opintoihin (VATT tutkimukset 194). Lisäksi kaikista yleistä asumistukea saavista ruokakunnista keskimäärin noin 30 prosenttia asuu valtion tukemissa vuokra-asunnoissa, joissa vuokra määräytyy omakustannusperiaatteella.

Opiskelijat siirrettiin opintotuen asumislisän piiristä yleisen asumistuen piiriin vuonna 2017. Muutoksen on arvioitu kannustaneen yksin asumiseen, kun isoissa yliopistokaupungeissa yksinasuvien osuus kasvoi runsaasti vuosien 2016 ja 2017 välillä (esim. Ilmakunnas 2018: Asumisen tukien muutos lisäsi opiskelijoiden yksin asumista – etuuskien muutoksissa on huomioitava kokonaisvaikutukset. THL:n blogi). Toisaalta yksin asumisen suosion kasvuun on esitetty muitakin syitä, koska soluasumisen suosio on ollut laskussa jo pitkään ennen opiskelijoiden siirtämistä yleisen asumistuen piiriin. Solukysynnän laskun on arvioitu olevan pikemminkin asumistuen mahdollistama kuin aiheuttama ilmiö (Lehtoruusu 2019: Asuminen yhteisöllisesti tai yhdessä ja yleisen asumistuen vaikutukset. Suomen opiskelija-asunnot SOA ry). VATT:n tutkimuksen tulokset näyttäisivät tukevan viimeksi mainittua arviota.

Vuoden 2022 opiskelijabarometrin mukaan jaettu asunto oli ihanneasuntotyyppi vain 5 prosentilla vastaajista. Saman verran (5 %) ilmoitti asuvansa soluasunnossa tai kimppekämpässä. Opiskelija-

asuntojen tuotantoa on sopeutettu kysyntään siten, että tuotanto on jo pitkään painottunut yksiöihin. Esimerkiksi valtion tukemien opiskelija-asuntojen keskipinta-ala on vuosina 2005-2024 pienentynyt noin kymmenellä neliömetrillä. Vuodesta 2012 lähtien keskipinta-ala on ollut alle 35 neliömetriä ja viime vuosina jopa alle 30 neliömetriä.

Esitetty asumisen tuen muutos yhdessä elinkustannusten nousun kanssa lisäänee jälleen edullisempien ja myös soluasuntojen kysyntää opiskelijoiden keskuudessa. Esitysluonnoksen mukaan asumislisän ehtojen vuoksi suurimmalla osalla opintotuen saajista tulisi olla nykyistä edullisempi asunto. Jos opiskelijalla olisi tarve säilyttää nykyinen menotaso, edellyttäisi asumistuen pieneneminen esimerkiksi palkkatulojen lisäystä yksin asuvalla opiskelijalla tyypillisessä tilanteessa vuositasolla noin 800 euroa. Työssäkäynti opintojen ohella tai opintolainan käyttö asumiskulujen kattamiseen saattaa myös ympäristöministeriön käsityksen mukaan lisääntyä, koska opiskelija-asuntojen tuotannon suuntautumisen vuoksi edullisempia asuntoja ei tällä hetkellä ole välttämättä saatavilla lisääntyvää kysyntää vastaavasti. Lisäksi opiskelija-asuntojen tuotanto ja peruskorjaaminen voi lähivuosina olla vähäisempää johtuen valtion korkotukivaltuuden sekä erityisryhmien investointiavustuksen pienemisestä. Vuonna 2022 investointiavustusta myönnettiin 2 134 opiskelija-asuntoon (Ara-tuotannon vuosikatsaus 2023), mutta vuosien 2025-2028 julkisen talouden suunnitelman mukaan määräraha, josta avustusta on kohdennettu opiskelija-asuntoihin, on huomattavasti aiempaa vähäisempi. Edullisten opiskelija-asuntojen tarjonta tullee näin ollen vähenemään samalla kun uudistus kasvattaa niiden kysyntää.

Esitysluonnoksen mukaan uudistus siirtäisi yhteiskunnan rahamuotoisen tuen painopistettä opintojen tukemiseen asumisen tukemisesta. Opintotukijärjestelmässä asumislisän saamisen edellytys on tuen tarpeen lisäksi päätoiminen opiskelu ja opintojen edistyminen, mutta yleistä asumistukea maksetaan ilman opiskeluelvoitetta. Näin ollen järjestelmän kannustavuus opiskeluun voi parantua. Toisaalta asumistuen pieneneminen voi lisätä työssäkäyntiä, mikä voi vähentää opiskeluun käytettyä aikaa. Tähän voisi täydentää, että työssäkäynnin ohella opintolaina on toinen keino kattaa lisääntyviä kuluja, jolloin opinnot eivät välttämättä hidastu, mutta toisaalta suurempi opintolaina saattaa viivästyttää esimerkiksi ensiasunnon hankintaa. Lisäksi asumisneuvonnassa on ilmennyt erityisesti nuorimmilla opiskelijoilla vaikeutta hahmottaa sitä, että kertasummana nostettu opintolaina on käytettävä vähitellen pitkän ajan menoihin, joten lainan käyttö asumismenojen kattamiseen voi edellyttää talousosaamisen parantamista. Opintolainan hyödyntäminen on VATT:n tutkimuksen mukaan ylipäätään lisääntynyt viime vuosina.

Lehtinen Teppo
Ympäristöministeriö

Haapala Matleena
Ympäristöministeriö - Rakennetun ympäristön osasto